

Nachtspalk

Nachtspalk

een filosofische Mexico-reis

René Oto

Paradosis

2021

René Oto
Nachtspalk

Gepubliceerd door Paradosis
Eerste druk © 2019 Paradosis
Tweede druk © 2021 Paradosis

URL www.para-dosis.nl
ISBN 9789403619903
NUR 730
Self-publishing platform: mijnbestseller.nl
Alle rechten voorbehouden
POD Tweede druk (pocket uitgave + redactie)

Voor de contingente ontmoeting...

Inhoud

1 Mexico-Stad, het labyrint.....	5
2 Het geheugentheater.....	11
3 Un Coup de Dés.....	15
4 De grote vlucht inwaarts.....	19
5 Xenocommunicatie.....	22
6 Profane illuminatie.....	29
7 De dingen en de dromen.....	31
8 Identiteit.....	33
9 Accelerationisme.....	36
10 Het labyrint van Simone Weil.....	39
11 De draad van Ariadne.....	41
12 Numerieke concepten.....	44
13 De loutering van de afzondering.....	45
14 De eenzame stad.....	47
15 De dood van Socrates.....	49
16 Hexasofie.....	51
17 Het septisme.....	52
18 Het prisma van Adorno.....	54
19 De tektologie van Bogdanov.....	56
20 Sporen.....	58
21 De profanatie bij Marx en Agamben.....	58
22 Afrekenen met het oordeel.....	61
23 Afrekenen met het oordeel II.....	64
24 Walden en Urania.....	65
25 Psychopolitiek.....	67

26 De lijnen van Deleuze.....	70
27 Technohistorische machinatie.....	72
28 De Wandeling.....	74
29 Parrhêsia.....	75
30 Gedachten over het Denken.....	78
31 Negatieve software.....	81
32 Bootstrapping.....	83
33 De tragische visie.....	86
34 De Ziekten tot de Dood.....	89
35 De pelgrimstocht der Mensheid.....	90
36 Tegentaal.....	98
37 Wachten op decalage.....	101
38 Het afscheid.....	102
39 De val van Montaigne.....	103
40 Namen, namen, amen.....	105
41 De Vuurtoren.....	106
42 Paranoia.....	108
43 De psychiater.....	112
44 Dialectique noir.....	115
45 Benjamin's dialectisch beeld.....	117
46 Vita Contemplativa.....	118
47 Causaliteit.....	118
48 Eleuteromania.....	119
49 Deconstructie en ethiek.....	121
50 Oog in oog met Gaia.....	122
51 Nihilisme en temptatie.....	124
52 De essentie van de datum.....	126
53 De auto van Leonora Carrington.....	128

54 Freud in Mexico.....	130
55 Over de dood.....	131
56 El Viento.....	134
57 Het Mexico van Francis Alÿs.....	135
58 Artaud in México.....	137
59 Mexicanidad.....	143
60 Nachtspalk.....	146
61 Ode aan México.....	149
62 Nawoord.....	150
63 Over de auteur.....	151

1 Mexico-Stad, het labyrint.

Op Hemelvaartsdag, 9 mei 2002, nam ik de trans-Atlantische vlucht naar het labyrint, de heksenketel Mexico-Stad, om drie weken te logeren bij mijn postervriendin Lourdes. De tijd was gekomen voor avontuur en een nieuwe wending in mijn leven, ver weg van mijn dorpje in Limburg. Het was, omdat ik geen Spaans sprak, geen gemakkelijke vakantie maar een soort Bildungsreis, een rite de passage. In het hart van elke man huist een Mexicaanse minnares volgens de film *Into the Wild* en ik was één van de gelukkigen met een kans op de ontmoeting. Octavio Paz schreef het boek *Het labyrint van de eenzaamheid* over de existentiële verlatenheid van het Mexicaanse volk. Weldra zou ik, verloren in deze onmetelijke megalopolis, de eenzaamheid ervaren tezamen met mijn beschermengel, die me ophaalde op Benito Juarez airport en me bracht naar haar huisje in het bohème Coyoacán, calle Berlin, in de buurt van Frida Kahlo en Leon Trotski's laatste verblijf. Ik had niet Paz meegenomen maar *De ontdekking van de Hemel* van Mulisch. Mocht het toch niet de hemel zijn maar een plek die in Dante niet zou misstaan dan was er nog altijd een vluchtweg. 'Abandon all hope, ye who enter here', de metershoge reclameborden (spectaculares) langs Rio Churubusco lieten niets

aan de verbeelding over. We reden langs groezelige wijken, een wegpiraat reed ons bijna in de vangrail, en de zon ging bijna onder. Ze noemde zichzelf Princesa Amanecer, prinses van de zonsopgang. Ik mocht haar 'Little Frida' noemen, ze had al talloze prijzen gewonnen met haar sociale posters. Ze gaf me de sleutel, we deelden een paar woorden, ik gaf haar een boekgeschenk en ging uitrusten van de lange vlucht.

Wat deed ik hier, op een blok verwijderd van de plek waar Trotski met een ijshouweel vermoord is? Boudewijn Buch, die hier ook was geweest, wilde hier alleen maar weg. Iedereen die hier onvoorbereid en onervaren naar toe gaat, bekruipt het gevoel van onbehaaglijkheid in deze gevaarlijke, op een hoogvlakte gelegen stad van auto's en smog. Maar Coyoacán is een relatief rustige en rijke wijk, en na een paar dagen voelde ik me al minder opgelaten.

De hel dat is de ander, zei Sartre, ik is een ander, zei Rimbaud. Ik is ik en mijn context zei de Spaanse filosoof Ortega y Gasset. Misschien was ik wel die aangekondigde figuur van Nietzsche die schreef¹: *“een moed voor het verbodene, een predestinatie voor het labyrint. Een ervaring uit de zeven solitudes. Nieuwe oren voor nieuwe muziek. Nieuwe ogen voor het verre. Een nieuw bewustzijn voor waarheden die tot nu toe stil zijn gebleven.”*. Het enige dat ik deel met Friedrich is zijn hang naar afzondering, zijn lange oren, en de waanzin die me later zou overmannen. Derrida schreef

Otobiographies (Oto is Grieks voor het oor), over Nietzsche's autobiografie *Ecce Homo*. En hoe luidde het pseudoniem van Trotski ook alweer? Antid Oto, Tegengif. Maar ik heette gewoon René, Frans voor herboren. Ik zou mijn ogen en oren goed de kost geven met Mexicaans tegengif tegen de jansaliegeest.

Drie dagen voor mijn reis was Pim Fortuyn vermoord, en Nederland was in shock. Ik had niets met deze dandy in politiek opzicht, des te meer met de revolutionairen, surrealisten en kunstenaars die ik in het spoor volgde. Een revolutionair spoor. Sporen in de Derridaanse opvatting is waarheid. De waarheid is ook een vrouw. De vrouw en het spoor, die me zou leiden van Coyoacán naar de pyramides van Teotihuacán, Xochimilco, Tepoztlan, Veracruz, El Tajin en Tecolutla.

De Franse avant-garde toneelschrijver Antonin Artaud bekend van zijn theater van de wreedheid was me al voor gegaan in de reis naar Mexico in *D'un Voyage au Pays des Tarahumaras* naast o.a. surrealist André Breton, de schrijver-balling Victor Serge, de dichter Benjamin Péret, de schilderes en schrijfster Leonora Carrington en de schilder, beeldhouwer en filosoof Wolfgang Paalen. Vele surrealisten verzamelden zich in Mexico-Stad om de vervolging door de fascistten te ontvluchten. Wreed is het goede woord ook voor de sloppenwijken aan de rand van el DF. Vanuit het vliegtuig zie je de troosteloze en eindeloze urbane

jungle die Ciudad Neza heet, een voorstad van Mexico-Stad. Buñuel's film *Los Olvidados* uit 1950 portretteert de gewelddadige bendecultuur in de sloppen-wijken die vandaag nog steeds aan de orde van de dag is. Artaud's teleurstelling en desillusie in de Europese cultuur dreef hem naar Mexico, om andere vormen van cultuur en civilisatie te ontdekken, maar kwam gedesillusioneerd terug. Het was ook één van mijn drijfveren, naast het zoeken naar avontuur en zingeving. Vanuit het blauwe huis van Lourdes bezocht ik het blauwe huis van Frida Kahlo, de plaats waar de schilderes woonde en het toneel was van het John Dewey comité in de zaak Trotski en de Moskouer processen. Trotski schreef in zijn testament *“Het leven is mooi, laat toekomstige generaties het zuiveren van al het kwaad en onderdrukking.”* Hij was zeker een optimist wat betreft zijn mensbeeld en de wereldrevolutie. De vraag is hoe de loop van de geschiedenis gegaan zou zijn als hij niet voortijdig door het noodlot getroffen zou zijn, de verloren machtsstrijd met Stalin, zijn ballingschap zonder visa, en het dramatisch einde dat verfilmd werd met o.a. Richard Burton. Het leven van Frida is verfilmd in 2002 door Julie Taymor, met in de hoofdrol Salma Hayek, een actrice die geen goedkeuring kon verdragen van Lourdes, teveel Hollywood kapsones.

Mijn insteek in deze fragmenten en mini-essays is om de intellectuele coördinaten van mijn

filosofische reis te beschrijven, niet mijn relatie met Lourdes. Ik heb haar posters ontdekt op de posterpage van René Wanner en zocht contact met haar wat resulteerde in een uitnodiging om naar Mexico te komen. Ik herinner me Lourdes vooral als een praatgrage vrouw met behoorlijk wat Engels in huis op de momenten waarop we koffie dronken bij El Jarocho, we samen de piramide van de Zon beklommen, onze autoritten door Mexico-Stad, en 's nachts op het strand van Tecolutla naar de volle maan keken.

David Lida heeft in zijn boek *First Stop in the New World* een panorama geschetst van de straten van Mexico City in de 21ste eeuw. Wat mij vooral opviel was het contrast met Europese steden, de rommeligheid die ook zo zijn charmes heeft, het wassen van de auto's met vochtige lappen om water te besparen, de vuurspuwers en de jonge bedelaars, de bewapende beveiliging voor elk bankgebouw. Bij helder weer kon je de vulkaan Popocatepetl 'Popo' zien in de verte. Holanda ijsjes, posters en billboards zover het oog reikt, groene kevers, vooral berucht om de kidnappings. We bezochten een openlucht-tentoonstelling *Earth from Above* op Paseo de la Reforma met luchtfoto's van Yann Arthus-Bertrand. Lourdes mocht een designprijs in ontvangst nemen in het Bellas Artes, we bekeken de *frescos* van Diego Rivera in het gebouw. Jean-Marie Gustave Le Clézio heeft in zijn boek *Diego en Frida* de geschiedenis van het legendarisch paar beschreven, de lelijke kikker en

de duif. Het verhaal is bekend, de beroemde frescoschilder, revolutionair en vrouwenverleider Rivera en Frida die door een gruwelijk ongeluk tot een levenslang lijden werd veroordeeld. Een liefdesgeschiedenis, die onverbrekkelijk verbonden is met het geloof in de revolutie, leeft vandaag nog voort in deze stad met al zijn markten, mensen en geuren. Hier is de reis, hier is de revolutie.

2 Het geheugentheater

Een fragment moet net als een klein kunstwerk volledig van de wereld rondom afgezonderd zijn en in zichzelf volmaakt zijn als een egel.' – Athenaeum fragment 206

De cultuurfilosoof Walter Benjamin begon zijn fragmentarisch werk *Éénrichtingsstraat* met het tankstation (geïnspireerd door Louis Aragon), waarin hij stelt dat effectieve literatuur een afwisseling is van schrijven en handelen, waarbij het *aanplakbiljet* en het pamflet ook de smeerolie is van de maatschappij zoals het boek dat is. Het boek dat volgens Derrida het idee van de totaliteit is. Hegel's *Fenomenologie van de Geest* begint met de onmiddellijke perceptie welk uiteindelijk in het absolute weten zou moeten eindigen. Een begin volgens Hegel is niet onmiddellijk, maar ook niet bemiddeld, dus men kan beter met iets obscuur beginnen en dan nader expliceren. Het absolute weten is niet het doel, het doel is een reis, een *rite de passage*, door het geheugentheater van het leven, waarbij je mag speculeren over de betekenissen, de wanen, het sublieme en het schone. Het fragment, in het bijzonder het *schizofragment* dat mystiek-filosofische inhoud heeft kan ons verder brengen op het spoor van de waarheid. Een reis niet zonder gevaren, en net

zoals in *Minima Moralia* van Adorno, reflecties uit een beschadigd leven, flessenpost voor generaties na ons.

Simon Critchley's *Memory Theatre* gaat over *The Art of Memory*, een boek uit 1966 van Francis Yates. Hij krijgt een aantal dozen met astrologische kaarten waarop het tijdstip van de dood van filosofen is bepaald. Onder invloed hiervan komt hij ook terecht bij een psychiater, en dreigt naarmate hij verder in de astrologische materie duikt in de waanzin te vervallen. Puzzelaars doen het met fragmenten, systeembouwers zoals Kant en Hegel met concepten. Het was Adorno die Nietzsche aanhaalde om zijn aversie tegen systeembouwers te illustreren: "*I distrust all systematizers and avoid them. The will for a system is a total lack of integrity.*" Adorno slaagde er niet helemaal in een conceptloze niet-identificerende filosofie te ontwikkelen middels de micro-analyse in *Negatieve Dialectiek*. Er bleef uiteindelijk alleen maar zijn *Esthetica* over. Denk aan zijn *Bilderverbot*, beelden zonder beelden. Het *Bilderverbot* is mijns inziens meer bedoeld als een regulatief idee of negatieve utopie. Het beeld is in het geheugentheater, net als bij Benjamin, een centrale categorie. We hebben beelden en fragmenten omdat we niet willen sterven, om de wereld en haar geheugen te reconstrueren. Volgens Alain Badiou zijn er alleen *bodies and languages (except truths)*. We kunnen speculeren of er alleen maar, behalve waarheden, er